

В. Козир,
методист ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти,
комунальний заклад «Житомирський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти»
Житомирської обласної ради

Роль та діяльність команди психолого-педагогічного супроводу для дитини з особливими освітніми потребами у закладі освіти

Анотація. У статті розглядається актуальна тема щодо організації та реалізації інклюзивної освіти належним чином, а саме – проблемні питання діяльності команди психолого-педагогічного супроводу, її складу та функцій. На основі аналізу нормативно-правової бази та науково-методичної літератури створено чіткий алгоритм дій для директора закладу освіти щодо функціонування команди психолого-педагогічного супроводу для осіб з особливими освітніми потребами. Дані матеріали будуть корисними для педагогічних працівників закладів освіти та для фахівців інклюзивно-ресурсних центрів.

Ключові слова: інклюзивна освіта, особа з особливими освітніми потребами, команда супроводу, інклюзивний клас.

V. Kozyr,
Methodist of the Resource Center
for Support of Inclusive Education,
Municipal Institution «Zhytomyr Regional
In-Service Teacher Training Institute»
of Zhytomyr Regional Council

The role and activity of the team of psychological and pedagogical support for a person with special educational needs in the educational institution

Abstract. The article deals with a topical topic regarding the proper organization and implementation of inclusive education, namely, problematic issues of the psychological and pedagogical support team, its composition and functions. Based on the analysis of the legal framework and scientific and methodological literature, a clear algorithm of actions for the director of the education institution regarding the functioning of the team of psychological and pedagogical support for persons with special educational needs has been created. These materials will be

useful for pedagogical workers of educational institutions and for specialists of inclusive resource centers.

Keywords: inclusive education, person with special educational needs, support team, inclusive class.

Постановка проблеми в загальному вигляді. В умовах воєнного стану в Україні важливо забезпечити права дітей, зокрема дітей з особливими освітніми потребами (далі – ООП), на безперервне здобуття освіти незалежно від місця їх перебування, а також надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг [5]. Обов'язковою умовою інклюзивної освіти є створення команди психолого-педагогічного супроводу (далі – команда супроводу), провідним завданням якої є створення належних умов для безпечної інтеграції дитини з ООП в освітній простір. Також відповідно до діючого професійного стандарту педагог має володіти інклюзивною компетентністю, аби бути повноцінним учасником команди супроводу та надавати освітні послуги учням з ООП.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оскільки питання інклюзивної освіти є надзвичайно актуальним, українські вчені активно досліджують його, зокрема: В. Андрущенко, М. Ярмаченко, Е. Андреева, В. Бондар, Т. Ілляшенко, А. Колупаєва, Н. Сабат, Є. Ярьська-Смирнова, О. Акімова.

Готовність системи освіти до інклюзивного навчання визначається наявністю фахівців, які оперуватимуть теоретичними і практичними засадами щодо інклюзії. Тому перед вітчизняними науковцями постало завдання розробити і ввести у вищі освітні заклади курс для майбутніх педагогів з інклюзивної освіти. Вагомий внесок у формування нової системи освіти зробили П. Таланчук, М. Синьов, Р. Ануфрієва, О. Євдокимов, Л. Коваль, Г. Шевцов.

Особливості командоутворення та основи командної взаємодії досліджували зарубіжні вчені У. Таккман, С. Хітвілд та вітчизняні – В. Горбунова, Л. Карамушка, О. Філь та ін. [1].

Мета статті: окреслити теоретичні та практичні аспекти системи командної взаємодії фахівців під час освітнього супроводу учнів з ООП у закладі освіти.

Виклад основного матеріалу. Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з ООП в умовах загальноосвітнього закладу [4: 31].

Згідно із Законом України «Про освіту», дитина з ООП – це особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту [3: 18]. На сьогодні докорінно змінилися підходи до розуміння сутності ООП, так як медичний і соціальний підходи втратили свою актуальність. У закладі освіти педагог має розуміти сутність інклюзивного навчання, вміти адаптувати та модифікувати зміст навчального предмета (інтегрованого курсу), а також опиратися на сильні сторони особи з ООП, її можливості та ресурси, враховуючи освітні труднощі.

Під час організації освітнього процесу для осіб з ООП у закладах загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) треба послуговуватися оновленою нормативно-правовою базою:

1) постанова КМ України від 15 вересня 2021 року № 957 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти»;

2) постанова КМ України від 12 липня 2017 року № 545 «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр»;

3) постанова КМ України від 14 лютого 2017 року № 88 «Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами»;

4) наказ МОН України від 08 червня 2018 року № 609 «Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої та дошкільної освіти»;

5) Наказ МОН України від 23 квітня 2018 року № 414 «Про затвердження Типового переліку спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних та спеціальних класах закладів загальної середньої освіти».

На основі заяви батьків дитини з ООП та висновку про проходження комплексної оцінки керівник ЗЗСО видає наказ про створення інклюзивного класу та організовує інклюзивне навчання, зважаючи на рівень підтримки, рекомендований фахівцями інклюзивно-ресурсного центру (схема № 1.)

Схема № 1

Реалізація інклюзивної освіти – це не лише забезпечення доступності закладу освіти, наявність облаштованої ресурсної кімнати, а й злагоджена робота команди супроводу для учнів з ООП, яка може містити у своєму складі

як постійних, так і залучених фахівців, проте асистента учня (дитини) у документах щодо команди супроводу не зазначено (таблиця № 1).

Таблиця № 1

Команда супроводу учнів з ООП	
Постійні учасники	Залучені фахівці
<ul style="list-style-type: none"> • Директор або заступник директора з навчально-виховної роботи • Учитель початкових класів / класний керівник • Учителі • Асистент вчителя • Практичний психолог • Соціальний педагог • Корекційний педагог • Учитель-реабілітолог • Батьки/законні представники 	<ul style="list-style-type: none"> • Медичний працівники закладу освіти • Лікар • Асистент дитини • Спеціалісти системи соціального захисту населення, служби у справах дітей
Фахівці інклюзивно-ресурсного центру	

Відповідно до оновленої нормативно-правової бази для усіх учнів з ООП утворюється команда супроводу, незважаючи на рівень підтримки. За умови наявного I рівня підтримки учасниками команди супроводу є адміністрація, педагоги, соціальний педагог, практичний психолог. У період воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду) засідання команди супроводу можуть проходити в режимі онлайн та/або у змішаному очно-дистанційному форматі [3].

Під час своєї діяльності учасники команди супроводу мають керуватися такими принципами: повага до індивідуальних особливостей дитини з ООП; дотримання інтересів дитини з ООП, недопущення дискримінації та порушення її прав; командний підхід; активна співпраця з батьками; конфіденційність та дотримання етичних принципів; міжвідомча співпраця [6]. Основним завданням команди супроводу є розроблення та реалізація індивідуальної програми розвитку, що включатиме збір інформації про дитину (особливості розвитку, вподобання, труднощі, освітні потреби), визначення напрямів психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, надання методичної підтримки педагогам та консультивання батьків учні з ООП.

З метою організації інклюзивного навчання для учнів з ООП команда супроводу має скласти індивідуальну програму розвитку (далі – ІПР), що підписується усіма членами команди, одним з батьків (іншим законним представником) та затверджується керівником закладу освіти. Зазвичай ІПР переглядається двічі на рік з метою корекції або ж внесення змін відповідно до можливостей дитини. Відповідно до нормативно-правової бази ІПР зберігається в особовій справі учнів з ООП протягом трьох років, в той же час батьки мають право отримати копію ІПР за заявою. У випадку відрахування, переведення учнів з ООП до іншого закладу освіти копія ІПР подається батьками до закладу освіти, де буде продовжуватися навчання [7].

Пріоритетним завданням команди супроводу є також визначення та забезпечення учнів з ООП психолого-педагогічними та корекційно-розвитковими послугами відповідно до рівня підтримки та освітніх труднощів, що можна окреслити наступним алгоритмом дій:

- на основі висновку комплексної оцінки, індивідуальної програми реабілітації (за умови наявності групи інвалідності) і спостережень за сильними сторонами і труднощами дитини з ООП під час навчання команда супроводу складає ІПР;

- складання індивідуального навчального плану, форма якого визначається закладом освіти;

- учасники команди супроводу адаптують освітнє середовище, у тому числі навчальні матеріали, враховують психолого-педагогічну адаптацію, потребу у використанні альтернативної комунікації тощо;

- надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг шляхом індивідуальних чи групових занять за погодженням із батьками розкладом;

- налагодження співпраці із фахівцями інклюзивно-ресурсного центру з метою консультування педагогічних працівників щодо організації інклюзивного навчання.

Затверджені форми індивідуального навчального плану немає, проте є перелік, що він має містити: інформація про назву закладу освіти, прізвище та власне ім'я учня; клас, в якому він навчається; цілі виконання та строк дії індивідуального навчального плану; загальний обсяг навчального навантаження, кількість годин на тиждень для вивчення навчального предмета (інтегрованого курсу); інформація про адаптацію чи модифікацію змісту освітніх компонентів освітньої програми, послідовність, форму і темп їх засвоєння, очікувані результати навчання [3].

Не усі учасники команди супроводу залучаються до складання індивідуального навчального плану – лише педагогічні працівники, вчителі навчальних предметів (інтегрованих курсів) та батьки дитини з ООП. Варто зауважити, що цей документ схвалюється педагогічною радою закладу освіти, затверджується його керівником та підписується одним з батьків (іншим законним представником) учня і обов'язково докладається додатком до ІПР (таблиця № 2).

Зазвичай при визначенні напрямків та кількості годин психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг команда супроводу опирається на висновок комплексної оцінки, рекомендований фахівцями інклюзивно-ресурсного центру, а також на реальні потреби учнів з ООП. Також корекційно-розвиткові заняття не входять в гранично допустиме навантаження [7]. За умови відсутності корекційних педагогів у ЗЗСО такі послуги можуть надавати фахівці інклюзивно-ресурсних центрів на основі цивільно-правової угоди або ж в межах свого основного навантаження.

Таблиця № 2

Освітні галузі	Предмети	Кількість годин на тиждень
		6 клас
Мови і літератури	Українська мова	3,5
	Українська література	2
	Англійська мова	3
	Зарубіжна література	2
Суспільствознавство	Історія України	1
	Всесвітня історія	1
Мистецтво	Музичне мистецтво	1
	Образотворче мистецтво	1
Математика	Математика	4
Природознавство	Біологія	2
	Географія	2
Технології	Трудове навчання	2
	Інформатика	1
Здоров'я і фізична культура	Основи здоров'я	1
	Фізична культура	3
Курси за вибором	Логіка	1
Усього		27
Корекційно-розвиткові заняття	Соціально-побутове орієнтування	2
	Корекція розвитку	2
	Розвиток мовлення	2
Сумарна кількість годин інваріативної і варіативної складових		33

Висновки. Налагоджена взаємодія учасників команди супроводу для учнів з ООП відіграє велику роль у реалізації інклюзивного навчання, адже вибудована та практично введена в дію індивідуальна освітня траєкторія забезпечить здобуття освіти відповідно до рівня підтримки та можливостей кожної дитини в ЗЗСО. Продуктивним методом формування активної взаємодії є командна форма роботи та особисте бажання педагогів створити інклюзивне освітнє середовище.

Список використаних джерел та літератури

1. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки) : збір. наук. праць. Вип. 16. Том 2 / за ред. М. К. Шеремет. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О. В., 2020. 330 с.
2. Гевко І. Інклюзивна освіта в Україні: сучасний стан та проблеми розвитку. *Науковий вісник МНУ ім. В. О. Сухомлинського*. Миколаїв, 2019. № 1 (64). С. 52–58.
3. Закон України про освіту. ВВР. 2017. № 38–39. 380 с.
4. Інклюзивна освіта : навчальний посібник. Київ : Україна, 2019. 300 с.

5. Лист МОН України від 31.08.2023 року № 1/13094-23 «Про організацію освітнього процесу дітей з ООП у 2023/2024 навчальному році». URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/rekomendaciyi-shodo-organizaciyi-osvitnogo-procesu> (дата звернення: 31.08.2023).

6. Наказ МОН України від 08.06.2018 року № 609 «Про затвердження примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти». URL:

<https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-primirnogo-polozhennya-pro-komandu-psihologo-pedagogichnogo-suprovodu-ditini-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-v-zakladi-zagalnoyi-serednoyi-ta-doshkilnoyi-osviti> (дата звернення: 31.08.2023).

7. Постанова КМУ від 15 вересня 2021 року № 957 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 31.08.2023).